

На основу члана 89. и 90. Закона о банкама Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ број 04/17 и 19/18), члана 5. став 1. тачка б, члана 20. став 2. тачка б. и члана 37. Закона о Агенцији за банкарство Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 59/13 и 4/17), те члана 6. став 1. тачка б. и члана 19. став 1. тачка б. Статута Агенције за банкарство Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 63/17), Управни одбор Агенције за банкарство Републике Српске, на 11. сједници, одржаној дана 28.05.2019. године, доноси

О Д Л У К У

О УПРАВЉАЊУ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ И УТВРЂИВАЊУ ОЧЕКИВАНИХ КРЕДИТНИХ ГУБИТАКА

1. Опште одредбе

Предмет одлуке

Члан 1.

- (1) Овом одлуком прописују се:
 - 1) правила за управљање кредитним ризиком,
 - 2) начин распоређивања изложености у нивое кредитног ризика и утврђивање очекиваних кредитних губитака,
 - 3) прихватљив колатерал за потребе утврђивања очекиваних кредитних губитака,
 - 4) прихватљив колатерал за потребе ограничења највеће допуштене изложености у односу на признати капитал,
 - 5) третман материјалне активе стечене у поступку наплате потраживања,
 - б) начин извјештавања Агенције за банкарство Републике Српске (у даљем тексту: Агенција).
- (2) Овом одлуком прописују се минимални захтјеви, а банка може примијенити строже захтјеве.
- (3) Одредбе ове одлуке примјењују се на банке са сједиштем у Републици Српској које су од Агенције добиле дозволу за рад.
- (4) Банка је дужна примјењивати одредбе ове одлуке на појединачној и консолидованој основи.
- (5) Упутством за класификацију и вредновање финансијске активе (у даљем тексту: Упутство) детаљније се дефинишу и поједине одредбе ове одлуке, с циљем обезбјеђења јединственог рачуноводственог и регулаторног третмана финансијске активе.
- (6) На питања везана за управљање кредитним ризиком у банкама која нису дефинисана овом одлуком, а дефинисана су Законом о банкама Републике Српске или другим подзаконским прописима, примјењиваће се одредбе тог закона или другог подзаконског прописа.

Појмови

Члан 2.

- (1) Појмови који се користе у овој одлуци имају сљедећа значења:
 - 1) **Изложеност** је бруто књиговодствена вриједност ставке билансне и ванбилансне активе.
 - 2) **Неквалитетна изложеност** је:
 1. изложеност у статусу неизмирења обавеза, односно изложеност која је распоређена у ниво кредитног ризика 3 из члана 20. ове одлуке и
 2. изложеност која се вреднује по фер вриједности кроз биланс успјеха, а испуњава услов за распоређивање у ниво кредитног ризика 3.
 - 3) **Неквалитетни кредит** је:
 1. кредит у статусу неизмирења обавеза, односно кредит који је распоређен у ниво кредитног ризика 3 из члана 20. ове одлуке и
 2. кредит који се вреднује по фер вриједности кроз биланс успјеха, а испуњава услов за распоређивање у ниво кредитног ризика 3.

- 4) **Очекивани кредитни губитак (ECL)** јесте исправка вриједности билансне изложености и резервисања за покриће очекиваних кредитних губитака за ванбилансне изложености које банка књиговодствено евидентира кроз биланс успеха, а утврђује се у складу са одредбама ове одлуке и Упутства.
- 5) **Вањска институција за процјену кредитног рејтинга (ECAI)** има исто значење као у Одлуци о израчунавању капитала банака.
- 6) **Рачуноводствени отпис** је пренос билансне изложености у ванбилансну евиденцију, при чему банка задржава право на даље предузимање мјера за наплату потраживања од дужника.
- 7) **Трајни отпис** јесте отпис билансне изложености који доводи до престанка признавања цијеле изложености или њеног дијела у пословним књигама банке (билансној и ванбилансној евиденцији).
- 8) **Модификација изложености** је поступак којим се мијењају услови оригиналног уговора те изложености, при чему модификација може бити:
 1. узрокована текућим потребама дужника (нпр. смањење ефективне каматне стопе због промјена на тржишту, замјена колатерала и слично), а не финансијским потешкоћама дужника,
 2. узрокована тренутним финансијским потешкоћама дужника или потешкоћама које ће ускоро настати, односно погоршањем његове кредитне способности, уредности у измиривању обавеза према банци или другим повјериоцима (у даљем тексту за ову врсту модификације користи се појам: реструктурирана изложеност).
- 9) **Прихватљив колатерал** јесте колатерал који банка може узети у обзир приликом процјене будућих новчаних токова за потребе утврђивања очекиваних кредитних губитака, а који мора испунити све услове у вези са колатералом наведене у овој одлуци.
- 10) **Корективни фактор** (енгл. *haircut*) јесте фактор којим се банка користи за прилагођавање вриједности процијењених будућих новчаних токова из прихватљивог колатерала у односу на тржишну вриједност колатерала, узимајући у обзир одговарајући интерно процијењени рок наплате, те за израчунавање износа изложености обезбијеђеног прихватљивим колатералом за потребе примјене члана 25. ст. 1. и 2. ове одлуке.
- 11) **Независни процјенитељ** је лице запослено у банци или ангажовано од стране банке које посједује потребне стручне квалификације, техничке способности, искуство и одговарајуће овлашћење (лиценцу, рјешење и слично) потребно за утврђивање вриједности некретнина или покретне имовине, те добро познаје тржиште некретнина и покретне имовине.

Независни процјенитељ или члан његове уже породице не смије:

 1. бити укључен у поступак одобравања изложености или у посредовање, продају или изнајмљивање некретнина или покретне имовине,
 2. имати правни или пословни однос са дужником, осим посла процјене,
 3. бити повезано лице са купцем или продаваоцем покретне имовине или некретнина,
 4. имати властите интересе с обзиром на резултате коначног извјештаја којим се утврђује тржишна вриједност некретнина или покретне имовине, осим накнаде за извршавање процјене.

Висина накнаде коју прима независни процјенитељ не смије зависити од резултата процјене, а независни процјенитељ дужан је да сачини јасан, транспарентан и објективан извјештај о процјени вриједности некретнине или покретне имовине, у складу са правилима и стандардима струке.
- 12) **Кредитно-каматни ризик** јесте ризик губитка којем је додатно изложена банка која преузима кредитни ризик из изложености везаних за промјенљиву каматну стопу.
- 13) **Материјално значајни износ** за потребе утврђивања броја дана кашњења има исто значење као у Одлуци о израчунавању капитала банака.
- 14) **Утврђивање броја дана кашњења** има исто значење као у Одлуци о израчунавању капитала банака.

- (2) Појмови који нису дефинисани овим чланом, а користе се у овој одлуци, имају значење у складу са законским прописима и другим подзаконским прописима.

2. Правила за управљање кредитним ризиком

Правила за управљање кредитним ризиком

Члан 3.

- (1) Поред прописаних општих правила за успостављање и примјену система управљања ризицима, банка је дужна испунити захтјеве у вези са посебним правилима за управљање кредитним ризиком, који су прописани чл. 4–16. ове одлуке.
- (2) Банка је дужна обезбиједити да се годишњим планом рада интерне ревизије обухвати преглед поштовања правила за управљање кредитним ризиком из става 1. овог члана.

Интерна акта банке

Члан 4.

- (1) Банка је дужна донијети и проводити адекватне стратегије, те политике и процедуре за управљање кредитним ризиком у којима су јасно и детаљно утврђене надлежности и одговорности надлежних тијела и запослених у банци.
- (2) Банка је дужна управљати кредитним ризиком на нивоу појединачних изложености и на нивоу цијелог портфолија банке, односно успоставити и проводити адекватан и ефикасан систем сталног праћења појединачних изложености које носе кредитни ризик и цијелог портфолија, те обезбиједити да ниво, структура и квалитет њеног портфолија буде усклађен са усвојеним стратегијама и политикама за управљање кредитним ризиком.
- (3) Банка је дужна донијети интерне методологије којима ће дефинисати начин класификације и вредновања изложености, њиховог распоређивања у нивое кредитног ризика и утврђивања очекиваних кредитних губитака, које су усклађене са захтјевима прописаним овом одлуком и Упутством.
- (4) Методологије из става 3. овог члана усваја надзорни одбор банке, а управа банке дужна је обезбиједити конзистентну примјену усвојених методологија, адекватно праћење и ефикасан систем унутрашњих контрола примјене истих, успоставити одговарајући систем извјештавања, те по потреби предлаже њихове измјене.
- (5) Функција интерне ревизије банке редовно оцјењује адекватност свих елемената успостављених методологија и поступака банке за класификацију и вредновање изложености, укључујући оцјену адекватности система унутрашњих контрола унутар тих поступака, те даје препоруке за отклањање утврђених слабости и недостатака.

Организациони захтјеви

Члан 5.

- (1) Банка је дужна обезбиједити јасну оперативну и организациону раздвојеност функције уговарања трансакција од функције подршке и управљања ризицима, укључујући и управљачке и руководне нивое.
- (2) Банка је дужна успоставити јасну и досљедну организациону структуру која обезбјеђује утврђивање:
- 1) критеријума и процедура за одобравање нових изложености или модификацију постојећих изложености,
 - 2) правила одобравања изложености на нивоу појединачних дужника и на нивоу групе повезаних лица,
 - 3) надлежности надзорног одбора и управе, као и одбора које они именују, те овлашћења појединих руководних нивоа за одобравање изложености ризику.

- (3) У оквиру организационих захтјева банка је дужна обезбиједити да се појединачно значајне изложености са аспекта изложености кредитном ризику утврђене у Упутству у зависности од висине нето активе банке одобравају уз претходно прибављено мишљење лица задуженог за процјену кредитног ризика у банци.
- (4) Банка је дужна утврдити правила и одговорности за одобравање изложености, у изузетним случајевима, када се лице задужено за уговарање трансакција и лице задужено за процјену кредитног ризика у банци не могу усагласити око одобрења изложености.
- (5) Изузетно, ако банка одобрава изложености које нису појединачно значајне из става 3. овог члана, одлуке о одобравању изложености могу се доносити у оквиру функције уговарања трансакција. У том случају банка је дужна прописати критеријуме за утврђивање изложености које нису појединачно значајне, правила одобравања тих изложености, која омогућавају њихово груписање према сличним карактеристикама, и правила њиховог праћења на групној основи, које се мора обављати у оквиру функције управљања ризицима.
- (6) Банка не може у оквиру функције уговарања трансакција утврђивати и књиговодствено евидентирати очекиване кредитне губитке.

Кредитни процес

Члан 6.

Банка је дужна усвојити адекватне политике и процедуре и успоставити одговарајући кредитни процес који минимално обухвата:

- 1) одобравање изложености,
- 2) праћење ризичности изложености,
- 3) анализу изложености кредитном ризику,
- 4) систем раног упозорења на повећање кредитног ризика,
- 5) поступање са некавалитетним изложеностима,
- 6) поступање са реструктурираним изложеностима,
- 7) распоређивање изложености у нивое кредитног ризика,
- 8) садржај и вођење кредитног досијеа.

Одобравање изложености

Члан 7.

- (1) Банка је прије одобравања кредитне изложености, те сваког повећања кредитне изложености, дужна да на свеобухватан и адекватан начин процијени кредитну способност дужника, а узимајући у обзир интерно прописане критеријуме и захтјеве ове одлуке. Банка је дужна да најмање једном годишње разматра прописане критеријуме, те их по потреби прилагођава с циљем унапређивања поступака процјене кредитне способности дужника.
- (2) Банка је прије одобравања кредитне изложености дужна процијенити квалитет, утрживост, расположивост и вриједност, те правну ваљаност колатерала. Ако вриједност колатерала у великој мјери зависи од кредитне способности даваоца колатерала који је трећа страна, банка је дужна процијенити и његову кредитну способност.
- (3) Банка је дужна успоставити поуздан процес за процјену могућности дужника да испуни своје обавезе према уговореним условима и провјеравати тај процес у редовним интервалима.
- (4) Банка је приликом анализе наплативости изложености дужна прво узети у обзир кредитну способност дужника, а примљени колатерал за ту изложеност сматрати искључиво секундарним извором наплате.
- (5) Банка је дужна донијети политику којом ће дефинисати врсте колатерала које прихвата као обезбјеђење за изложеност и методологију процјене вриједности колатерала.
- (6) Банка у складу са ставом 1. овог члана интерним актима детаљно прописује критеријуме које узима у обзир приликом процјене кредитне способности дужника, начин вршења процјене и

утврђивања чињеница релевантних за процјену, а при томе је дужна да обухвати најмање сљедеће критеријуме:

1) правна лица:

1. утврђивање циља, односно намјене изложености,
2. дужникове новчане токове остварене у протеклом периоду и процијењене будуће новчане токове у односу на његове обавезе,
3. стручност управе и руководства, квалитет планова и програма за чију реализацију банка пружа финансијску подршку,
4. карактер, поштење и репутацију дужника, односно коректност његових намјера и понашање у пословним активностима и према банци, при чему битне факторе чине доступне информације о уредности у измиривању обавеза према банци, другим банкама, осталих обавеза према другим повјериоцима, о финансијским прекршајима и слично,
5. дужникову ликвидност и профитабилност,
6. ниво капитала и резерви којима дужник располаже и њихов удио у билансној суми, те квалитет активе дужника,
7. имовинску снагу дужника,
8. степен задужености дужника, укључујући ниво и рочност обавеза дужника, те анализу датих јемстава,
9. услове под којима дужник послује и перспективу дужника, те његов положај на тржишту, као и положај цијеле гране дјелатности којом се дужник бави,
10. дужникову изложеност кредитно-девизном ризику по основу потраживања банке са девизном клаузулом, потраживања у иностраној валути, укључујући и дужникове ванбилансне обавезе са девизном клаузулом и ванбилансне обавезе у иностраној валути и кредитно-каматном ризику по основу потраживања уговорених са промјенљивом каматном стопом. При томе банка треба да кредитни ризик процјењује и са аспекта могуће промјене финансијског положаја дужника због промјене курса конвертибилне марке и валуте у којој је изложеност или каматне стопе, односно да процијени способност дужника да у случају потенцијалне промјене тог курса или каматне стопе измирује обавезе према банци у складу са уговореним условима. Банка посебну пажњу посвећује изложеностима са девизном клаузулом у иностраној валути у случајевима када дужник нема изворе прихода у истој валути у којој је изложеност. Банка није у обавези да процјењује кредитно-девизни ризик за изложености са девизном клаузулом у евр, имајући у виду постојање валутног одбора у Босни и Херцеговини.

2) физичка лица:

1. утврђивање циља, односно намјене кредитне изложености,
2. дужникове новчане токове остварене у протеклом периоду и процијењене будуће новчане токове у односу на његове обавезе,
3. имовинску снагу дужника,
4. степен задужености дужника, те анализу датих јемстава,
5. карактер, поштење и репутацију дужника, односно коректност његових намјера и понашање према банци, при чему банка треба да предузме све разумне мјере да, поред података о отплати кредитних обавеза, прикупи и релевантне податке о уредности отплате осталих обавеза и процијени утицај на будуће новчане токове дужника у случају постојања значајних неизмирених обавеза,
6. дужникову изложеност кредитно-девизном ризику по основу потраживања банке са девизном клаузулом, потраживања у иностраној валути, укључујући и дужникове ванбилансне обавезе са девизном клаузулом и ванбилансне обавезе у иностраној валути и кредитно-каматном ризику по основу потраживања уговорених са промјенљивом каматном стопом. При томе банка треба да кредитни ризик процјењује и са аспекта могуће промјене финансијског положаја дужника због промјене курса конвертибилне марке и валуте у којој је изложеност или каматне стопе, односно да процијени способност дужника да у случају потенцијалне промјене тог курса или каматне стопе

измирује обавезе према банци у складу са уговореним условима. Банка посебну пажњу посвећује изложеностима са девизном клаузулом у иностраној валути у случајевима када дужник нема изворе прихода у истој валути у којој је изложеност. Банка није у обавези да процјењује кредитно-девизни ризик за изложености са девизном клаузулом у еврџу, имајући у виду постојање валутног одбора у Босни и Херцеговини.

- (7) Додатно, процјену кредитне способности дужника који је основан у претходне двије године од дана када се врши процјена (новооснована привредна друштва), као и дужника који је основан с посебном намјеном, односно за реализацију унапријед утврђеног пројекта (пројектно финансирање), банка врши на основу процјене могућности тог дужника да оствари адекватне токове готовине који обезбјеђују благовремено измиривање обавеза по уговореној динамици отплате потраживања. Приликом вршења те процјене банка узима у обзир најмање:
 - 1) процјену будућих новчаних токова тог улагања (пословни план, финансијске пројекције, оцјену периода враћања улагања, анализу осјетљивости пројекта на ризике и слично) у случају новооснованих привредних друштава,
 - 2) процјену будућих новчаних токова пројекта (пословни план, финансијске пројекције, оцјену периода враћања улагања, анализу осјетљивости пројекта на ризике и слично), као и континуираног праћења реализације тог пројекта у случају пројектног финансирања,
 - 3) доступне финансијске извјештаје.
- (8) Обавеза провођења процјене кредитне способности односи се на све учеснике у уговорном односу, тј. банка врши и процјену кредитне способности и судужника, јемца или даваоца гаранције, као и групе повезаних лица (када је то примјениво), те даваоца колатерала само у случајевима из става 2. овог члана.
- (9) Банка је дужна да доноси одлуке о одобравању кредитних изложености на основу примјерених и јасно дефинисаних критеријума, те да дефинише поступке одлучивања о одобравању и модификацији изложености.

Праћење ризичности изложености

Члан 8.

- (1) Праћење појединачних изложености укључује процјењивање кредитне способности дужника, групе повезаних лица са дужником и квалитета, утрживости, расположивости, вриједности, те правне ваљаности колатерала током трајања уговорног односа на којем је заснована предметна изложеност.
- (2) Банка је дужна да прати испуњавање услова из уговора од стране дужника, а у случају намјенских изложености – и праћење коришћења пласираних средстава у складу са одобреном/уговореном намјеном.
- (3) Банка је дужна да успостави праћење појединачних изложености тако да омогућава правовремено предузимање одговарајућих мјера с циљем смањења кредитног ризика у случају погоршања кредитне способности дужника или даваоца колатерала ако вриједност колатерала у великој мјери зависи од кредитне способности даваоца колатерала који је трећа страна.
- (4) Банка је дужна усвојити процедуре којима се утврђује прикупљање и праћење свих релевантних информација које могу упућивати на повећање ризичности изложености и промјену вриједности колатерала, као и процедуре извјештавања о тим информацијама свих овлашћених запослених укључених у процес управљања кредитним ризиком, како би се благовремено и адекватно вршила процјена ризичности изложености.
- (5) Банка је дужна минимално једном годишње прикупити званичне финансијске извјештаје дужника предане у надлежни регистар, те урадити анализу финансијског положаја у циљу уочавања погоршања која захтијевају предузимање мјера од стране банке. Приликом наведене анализе, банка треба да прикупи и анализира извјештаје независног ревизора на финансијске извјештаје дужника, код дужника који врше ревизију финансијских извјештаја и код дужника који су обавезни да врше ревизију финансијских извјештаја у складу са одредбама Закона о рачуноводству и ревизији Републике Српске и Закона о рачуноводству и ревизији Федерације Босне и Херцеговине.

Анализа изложености кредитном ризику

Члан 9.

- (1) Банка је дужна успоставити систем за континуирану анализу структуре, квалитета и трендова кредитног портфолија, укључујући и анализу ризика који произилазе из концентрација присутних у кредитном портфолију. Наведене анализе банка је дужна узети у обзир приликом дефинисања стратегија и политика за преузимање кредитног ризика и управљање кредитним ризику.
- (2) Праћење и анализа кредитног портфолија морају бити успостављени тако да омогућавају правовремено предузимање одговарајућих мјера с циљем смањења кредитног ризика.

Систем раног упозорења на повећање кредитног ризика

Члан 10.

- (1) Банка је дужна успоставити систем раног упозорења који омогућава правовремену идентификацију дужника код којих је присутан повећани кредитни ризик и водити евиденцију о тим изложеностима, односно исти морају бити уврштени на листу дужника које је потребно посебно пратити од стране банке (енгл. *watch list*).
- (2) Банка је дужна дефинисати одговарајуће квалитативне и квантитативне показатеље за рано откривање повећаног кредитног ризика.
- (3) Систем раног упозорења заснива се на интерним (нпр. интерни кредитни рејтинг) или екстерним индикаторима (нпр. кредитни рејтинзи вањских институција за процјену кредитног рејтинга, истраживања одређених сектора, макроекономски индикатори за одређене географске области и слично), а треба омогућити препознавање погоршања кредитног квалитета изложености у најранијем тренутку, како на појединачној тако и на групној основи, за изложености са сличним карактеристикама.
- (4) Банка је дужна да на листу из става 1. овог члана уврсти и нове дужнике банке за које је приликом процјене кредитне способности утврђено да су у другој банци распоређени у виши ниво кредитног ризика.

Поступање са неквалитетним изложеностима

Члан 11.

- (1) Банка је дужна успоставити адекватан оквир за поступање са неквалитетним изложеностима, који укључује:
 - 1) начин утврђивања, мјерења, праћења и надзирања неквалитетних изложености, као и мјере за избјегавање настанка таквих изложености,
 - 2) доношење стратегије за поступање са неквалитетним изложеностима у краткорочном (до једне године), средњорочном (од једне до три године) и дугорочном периоду (периоду дужем од три године), укључујући и циљане нивое неквалитетних изложености,
 - 3) оперативне годишње планове за поступање са неквалитетним изложеностима, укључујући изложености у поступку присилне наплате,
 - 4) имплементацију оперативног плана поступања са неквалитетним изложеностима,
 - 5) потпуну интегрисаност стратегије поступања са неквалитетним изложеностима у управљачке процесе банке, укључујући редовно праћење и независан надзор над овим поступцима.
- (2) Банка је дужна анализирати утицај неквалитетних изложености на регулаторни капитал, профитабилност, ликвидност и остале показатеље пословања банке.
- (3) Приликом одређивања стратешких циљева из става 1. тачка 2. овог члана банка је дужна узети у обзир:
 - 1) стратегију праћења и реструктурирања неквалитетних изложености,
 - 2) стратегију активног смањења неквалитетних изложености,
 - 3) промјену врсте изложености или замјену дуга за капитал,
 - 4) различите правне могућности као што су стечај или вансудска нагодба.

- (4) Банка је дужна успоставити сталну и ефикасну функцију одговорну за праћење и поступање са неквалитетним изложеностима, која је независна и одвојена од функције уговарања трансакција.
- (5) У својим интерним актима у вези с поступањем са неквалитетним изложеностима банка је дужна:
- 1) прописати политике, методе и учесталост вредновања колатерала у облику некретнина и покретне имовине, надзор и контролу над тим вредновањем, као и критеријуме за независне процјенитеље колатерала,
 - 2) прописати критеријуме, поступак и нивое одлучивања за предузимање одговарајућих правних радњи потребних за активирање и реализацију колатерала,
 - 3) прописати критеријуме, поступак и нивое одлучивања за рачуноводствени отпис изложености у статусу неизмирења обавеза, при чему је дужна да:
 1. изврши рачуноводствени отпис билансне изложености двије године након што је банка књиговодствено евидентирала очекиване кредитне губитке у висини од 100% бруто књиговодствене вриједности те изложености и исту прогласила у потпуности доспјелом, осим изложености по основу финансијског лизинга,
 2. водити детаљну евиденцију о изложеностима за које је извршила рачуноводствени отпис и свим активностима које предузима с циљем наплате потраживања, која је доступна за потребе интерних и екстерних контрола, односно надзора банака.
 - 4) прописати критеријуме, поступак и нивое одлучивања за трајни отпис изложености,
 - 5) узети у обзир прописе који се односе на заштиту потрошача.
- (6) Банка чији је удио неквалитетних кредита у укупним кредитима већи од 5% три мјесеца у континуитету дужна је Агенцији доставити:
- 1) стратегију поступања са неквалитетним изложеностима, као и њене измјене и допуне, у року од седам дана од дана усвајања од стране надзорног одбора,
 - 2) оперативне планове, до 28. фебруара у години за коју се доносе оперативни планови, изузев првог оперативног плана, који банка доставља мјесец дана након испуњавања услова из става 6. овог члана и који израђује за период од момента испуњења услова до 31. децембра те финансијске године,
 - 3) извјештаје о реализацији оперативних планова из тачке 2. овог става на кварталној основи, у року од 30 дана од истека квартала на који се извјештај односи.
- (7) Уколико Агенција утврди да постоје значајне разлике између реализованих активности и активности утврђених оперативним планом, Агенција може наложити банци да предузме додатне организационе или друге мјере неопходне за побољшање управљања кредитним ризиком који произилази из портфолија неквалитетних изложености.

Поступање са реструктурираним изложеностима

Члан 12.

- (1) Банка је дужна усвојити и проводити политике поступања са реструктурираним изложеностима, које најмање обухватају сљедеће:
- 1) поступак и процедуре за одобравање мјера реструктурирања, начин доношења одлука о мјерама реструктурирања, укључујући лица и функције укључене у тај поступак, при чему је дужна узети у обзир мјере којима би се омогућила одржива отплата дуговања и избјегли случајеви присилне наплате,
 - 2) коришћење специфичних краткорочних и дугорочних мјера реструктурирања у зависности од разлога због којих су изложености распоређене у ниво кредитног ризика 2 или 3,
 - 3) опис доступних мјера реструктурирања,
 - 4) информације које се узимају у обзир приликом одлучивања о оправданости мјера реструктурирања, поступак и процедуре за праћење и надзор мјера реструктурирања.
- (2) На основу резултата успјешности проведених мјера реструктурирања банка је дужна редовно ажурирати политике поступања с реструктурираним изложеностима.

- (3) Прије доношења одлуке о реструктурирању банка је дужна процијенити економску оправданост реструктурирања изложености према поједином дужнику или групи повезаних лица. Ако је реструктурирање кредитних изложености економски оправдано, банка је дужна утврдити одговарајући план реструктурирања, те пратити његово провођење и ефекте.
- (4) Приликом утврђивања одрживости реструктурирања изложености појединог дужника или групе повезаних лица банка је дужна имати:
 - 1) детаљну анализу разлога који су довели до потешкоћа у пословању дужника или, ако је примјењиво, групе повезаних лица,
 - 2) план оперативног, финансијског и власничког реструктурирања дужника, ако је примјењиво, и
 - 3) пројекцију новчаних токова за период који је дефинисан планом реструктурирања.
- (5) На основу информација из става 4. овог члана банка је дужна изградити:
 - 1) процјену остваривости плана оперативног, финансијског и власничког реструктурирања дужника, ако је примјењиво,
 - 2) анализу могућих метода реструктурирања изложености и аргументацију изабране методе,
 - 3) нови отплатни план, који ће бити основ за праћење провођења плана реструктурирања изложености.
- (6) Прије одобрења било које мјере реструктурирања банка је дужна провести процјену кредитне способности дужника или, ако је примјењиво, групе повезаних лица.
- (7) Након одобрења мјера реструктурирања банка је дужна континуирано пратити провођење цијелокупног плана реструктурирања и новчаних токова дужника (и, ако је примјењиво, групе повезаних лица), ако је изложеност банке појединачно значајна с аспекта изложености кредитном ризику у складу са Упутством у зависности од висине нето активе банке, и то најмање на тромјесечној основи ако је изложеност распоређена у ниво кредитног ризика 3 и најмање на полугодишњој основи ако је изложеност распоређена у ниво кредитног ризика 2.

Процес распоређивања изложености у нивое кредитног ризика

Члан 13.

Банка је дужна успоставити одговарајући процес за распоређивање изложености у нивое кредитног ризика и за утврђивање очекиваних кредитних губитака у складу са одредбама ове одлуке и Упутства.

Садржај и вођење кредитног досијеа

Члан 14.

- (1) Банка је дужна донијети и проводити процедуру за вођење евиденције о изложеностима и одредити функције одговорне за потпуност и цијеловитост појединачних кредитних досијеа.
- (2) Начин вођења и минимални садржај кредитног досијеа прописани су одлуком којом се регулише документованост кредитних активности банака.

Кредитно-девизни ризик и кредитно-каматни ризик

Члан 15.

- (1) Банка је дужна да у систем управљања кредитним ризиком укључи и управљање:
 - 1) кредитно-девизним ризиком и
 - 2) кредитно-каматним ризиком.
- (2) У оквиру процеса одобравања изложености у страниј валути или са девизном клаузулом и/или кредитних изложености са промјењивом каматном стопом банка је дужна да дефинише критеријуме за процјену кредитне способности дужника. Критеријуми најмање укључују процјену значајног пораста износа отплате дуга у случају значајних негативних осцилација односних промјењивих параметара.
- (3) Банка је дужна да резултате процјене из става 2. овог члана узме у обзир приликом утврђивања кредитне способности дужника.

- (4) Банка је дужна обезбиједити да систем управљања из става 1. овог члана омогућује најмање:
 - 1) утврђивање дужника који су изложени ризицима из става 1. овог члана,
 - 2) утврђивање очекиваних кредитних губитака за изложености подложне ризицима из става 1. овог члана у случају промјена курса валута или каматних стопа,
 - 3) повезивање кредитних изложености и односних инструмената заштите које користи банка, уколико је примјенљиво.
- (5) Банка није у обавези да проводи захтјеве из ст. 2. и 4. овог члана за изложености са девизном клаузулом у еврџу, имајући у виду постојање валутног одбора у Босни и Херцеговини.
- (6) Ако банка користи инструменте заштите од ризика из става 4. овог члана, дужна је у својим интерним актима дефинисати начине заштите кредитних изложености.
- (7) За ризике из става 1. овог члана банка је дужна тестирање отпорности на стрес. При томе је дужна узети у обзир везу између кретања курса валута и/или каматних стопа и пораста износа отплате по кредитним изложеностима мјереног односом укупних плаћања по кредитној изложености и прихода односно примања дужника.

Ризик концентрације

Члан 16.

- (1) Банка је дужна да у политици управљања ризиком концентрације најмање обухвати:
 - 1) концентрацију која се односи на једно лице и групу повезаних лица,
 - 2) концентрацију која се односи на групу изложености које повезују исти или слични извори настанка ризика, као што су: исти привредни сектор, географско подручје, истоврсни послови, иста врста производа, примјена истих техника смањења кредитног ризика (исти инструмент кредитне заштите или исти давалац кредитне заштите),
 - 3) концентрацију која се односи на цијели кредитни портфолио.
- (2) Банка је дужна донијети одговарајуће методологије за праћење и умањење ризика концентрације које најмање обухватају:
 - 1) активно управљање диверзификацијом портфолија кредитних изложености,
 - 2) одређивање лимита концентрације, које је потребно редовно разматрати и вршити њихово прилагођавање,
 - 3) пренос, односно смањење кредитног ризика.
- (3) Највећи допуштени износ изложености након умањења за књиговодствено евидентиране очекиване кредитне губитке који није обезбијеђен колатералом (депозит и/или прихватљив колатерал из члана 28. одлуке) према једном лицу или групи повезаних лица износи 5% признатог капитала банке. Износ изложености преко 5% признатог капитала мора бити обезбијеђен прихватљивим колатералом чија је вриједност најмање за 50% већа од износа изложености преко 5% признатог капитала, при чему се за утврђивање вриједности колатерала не узимају у обзир корективни фактори предвиђени у табели 4. из члана 29. ове одлуке.

3. Распоређивање изложености у нивое кредитног ризика и утврђивање очекиваних кредитних губитака

Распорјеђивање изложености у нивое кредитног ризика и утврђивање очекиваних кредитних губитака

Члан 17.

- (1) Банка је дужна да сваку изложеност коју вреднује по амортизованом трошку и по фер вриједности кроз остали укупни резултат распореди у једну од сљедећих категорија:
 - 1) ниво кредитног ризика 1 – низак ниво кредитног ризика (енгл. *performing*),
 - 2) ниво кредитног ризика 2 – повећан ниво кредитног ризика (енгл. *underperforming*) и

- 3) ниво кредитног ризика 3 – изложености код којих је настало умањење вриједности, односно изложености у статусу неизмирења обавеза (енгл. *non-performing*).
- (2) *POCI* имовина утврђена у складу са чланом 21. ове одлуке распоређује се приликом почетног признавања у ниво кредитног ризика 3, а у складу са одредбама члана 22. став 3. тачка 2. подтачка 1. ове одлуке може се накнадно распоредити у ниво кредитног ризика 2.
- (3) Банка је дужна да током трајања уговорног односа редовно, а најмање једном мјесечно (на задњи дан у мјесецу), изврши распоређивање у одговарајуће нивое кредитног ризика, процијени и књиговодствено евидентира очекиване кредитне губитке у складу са одредбама ове одлуке и Упутства.
- (4) Модификовану изложеност приликом почетног признавања банка не може распоредити у ниво кредитног ризика нижи од оног у који је била распоређена оригинална изложеност прије извршене модификације.
- (5) Потраживање од привредног друштва којем је банка одобрила изложеност којом се посредно или непосредно, дјелимично или у цијелости, измирује потраживање према другом повезаном лицу код исте банке, не може приликом почетног признавања бити распоређено у бољи ниво кредитног ризика од нивоа кредитног ризика у који је била распоређена изложеност која се измирује.
- (6) Ниједан од критеријума из ове одлуке и Упутства не може да спријечи овлашћена лица Агенције да изврше и банци наложе распоређивање изложености у виши ниво кредитног ризика ако то сматрају оправданим и, сходно томе, наложе банци да обрачуна и евидентира одговарајући ниво очекиваних кредитних губитака.

Ниво кредитног ризика 1

Члан 18.

- (1) Банка у ниво кредитног ризика 1 распоређује сљедеће изложености:
 - 1) изложености са ниским кредитним ризиком из става 2. овог члана,
 - 2) изложености код којих кредитни ризик није значајно повећан након почетног признавања те по којима дужник не касни са отплатом у материјално значајном износу дуже од 30 дана,
 - 3) модификације изложености из овог нивоа кредитног ризика које нису узроковане финансијским потешкоћама дужника, већ његовим текућим потребама (нпр. смањење ефективне каматне стопе због промјена на тржишту, замјена колатерала и слично), те по којима дужник не касни са отплатом у материјално значајном износу дуже од 30 дана.
- (2) Изложеностима са ниским ризиком сматрају се:
 - 1) изложености према Централној банци Босне и Херцеговине,
 - 2) изложености према Савјету министара Босне и Херцеговине, Влади Републике Српске, Влади Федерације Босне и Херцеговине и Влади Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине и
 - 3) изложености према централним владама и централним банкама изван Босне и Херцеговине за које постоји кредитна процјена признате вањске институције за процјену кредитног рејтинга, која се у складу са чланом 69. Одлуке о израчунавању капитала банака, распоређује у степен кредитног квалитета 1 или 2.
- (3) Уколико не постоји кашњење у материјално значајном износу дужем од 60 дана, банка није дужна да за изложености из става 2. овог члана разматра индикаторе за утврђивање значајног повећања кредитног ризика из члана 19. став 4. ове одлуке.

Ниво кредитног ризика 2

Члан 19.

- (1) Банка у ниво кредитног ризика 2 распоређује изложености код којих се ризик након почетног признавања значајно повећао.
- (2) Кашњење у отплати обавеза према банци у материјално значајном износу дуже од 30 дана, осим у случајевима када банка може доказати да кашњење није резултат значајног повећања

кредитног ризика (кашњење због техничке грешке), обавезан је критеријум за распоређивање изложености у ниво кредитног ризика 2, осим у случајевима из члана 18. став 3. ове одлуке.

- (3) Кашњење настало због техничке грешке из става 2. овог члана подразумијева сљедеће ситуације:
 - 1) да је дужник извршио уплату путем друге банке (или у пошти) и о томе има доказ, али платна трансакција није реализована на вријеме,
 - 2) да је дужник извршио уплату у банци, која није реализована грешком запосленог који је запримио уплату,
 - 3) да је дужник извршио уплату у банци, али иста није на вријеме раскњижена на одговарајућу кредитну партију.
- (4) Банка је дужна да интерним актима дефинише остале индикаторе за утврђивање значајног повећања кредитног ризика из става 1. овог члана (енгл. *Significant Increase of Credit Risk – SICR*), и при томе узме у обзир најмање сљедеће индикаторе:
 - 1) повећање *PD* параметра у складу са интерном методологијом банке,
 - 2) погоршање интерног или екстерног кредитног рејтинга дужника на начин дефинисан интерном методологијом банке,
 - 3) погоршање финансијских показатеља дужника или групе повезаних лица којој припада (показатељ ликвидности, значајан губитак, финансијске обавезе/*EBITDA* и слично), при чему банка интерним актима прописује интервале погоршања тих показатеља,
 - 4) прелазак на листу изложености које је потребно посебно пратити од стране банке (*watch* листа), осим клијената који су саставни дио *watch* листе у складу са чланом 10. став 4. ове одлуке,
 - 5) рачун дужника је блокиран.
- (5) Банка не треба да се ограничи на индикаторе из става 4. овог члана и индикаторе дефинисане интерним актима и посматра исте као листу за провјеру (енгл. *check list*), већ приликом процјене кредитног ризика треба да узме у обзир и остале расположиве информације, како би на што опрезнији начин идентификовала ситуације значајног повећања кредитног ризика.
- (6) У случају реструктурираних изложености банка може у ниво кредитног ризика 2 распоредити само реструктуриране изложености које у тренутку одобрења нису биле распоређене у ниво кредитног ризика 3, које не испуњавају услов из члана 20. став 3. тачка 4. ове одлуке, као ни остале услове за распоређивање у ниво кредитног ризика 3.

Ниво кредитног ризика 3 – изложености у статусу неизмирења обавеза

Члан 20.

- (1) Банка у ниво кредитног ризика 3, тј. у статус неизмирења обавеза, распоређује изложености када је испуњен један или оба од сљедећих услова:
 - 1) дужник касни са отплатом доспјелих обавеза према банци дуже од 90 дана у материјално значајном износу,
 - 2) банка сматра извјесним да дужник неће у потпуности измирити своје обавезе према банци, не узимајући у обзир могућност наплате из колатерала (енгл. *Unlikelihood to pay – UTP*).
- (2) Реструктуриране изложености које су у тренутку модификације биле распоређене у ниво кредитног ризика 3 задржавају статус неизмирења обавеза до испуњавања услова у складу са одредбама члана 22. ове одлуке.
- (3) За потребе става 1. тачка 2. овог члана сматра се извјесним да дужник неће у потпуности измирити своје обавезе према банци у сљедећим ситуацијама:
 - 1) ако постоји објективни доказ да је дошло до умањења вриједности изложености,
 - 2) ако се дужник суочава са значајним финансијским потешкоћама,
 - 3) ако је банка продала другу изложеност истог дужника уз значајан економски губитак,
 - 4) ако је банка пристала да модификује изложеност због тренутних финансијских потешкоћа дужника или потешкоћа које ће ускоро настати, а што ће вјероватно за последицу имати

- умањење финансијске обавезе дужника због значајног отписа или одгоде плаћања главнице, камата или, према потреби, накнада,
- 5) ако је покренут стечајни поступак или ликвидација дужника,
 - 6) ако дужник није извршио своју обавезу према банци најкасније у року од 60 дана од дана када је извршен протест по основу претходно издате гаранције.
- (4) Банка се не треба ограничавати на случајеве наведене у ставу 3. овог члана, већ треба својим интерним актима прецизно дефинисати и остале случајеве за које је утврђено да указују на то да је извјесно да дужник неће у потпуности измирити своје обавезе према банци.
- (5) За потребе примјене критеријума из става 3. тачка 2. овог члана банка интерним актима прописује показатеље који указују на значајне финансијске потешкоће, као што су:
- 1) извори прихода дужника су значајно смањени, што може утицати на његову могућност да измирује обавезе према банци,
 - 2) покренут је поступак наплате из колатерала,
 - 3) банка је покренула тужбу против дужника пред надлежним судом,
 - 4) дужник је изгубио лиценцу за обављање дјелатности (нпр. банка, друштво за осигурање, микрокредитна организација, давалац лизинга и слично),
 - 5) у случају изложености према новооснованим привредним друштвима, као и изложености по основу пројектног финансирања, ако су процијењени будући новчани токови у било ком периоду измиривања обавеза према банци неадекватни, као и ако се током отплате потраживања знатно одступи од иницијалног пословног плана, односно планиране реализације пројекта,
 - 6) значајно смањење капитала дужника,
 - 7) значајно погоршање осталих финансијских показатеља (показатељ ликвидности, значајан губитак, финансијске обавезе/*EBITDA* и слично) при чему банка интерним актима прописује интервале погоршања тих показатеља,
 - 8) дужник је судужник или јемац по кредиту који је у статусу неизмирења обавеза, а рата је толико велика да може значајно утицати на његову платежну способност,
 - 9) десили су се случајеви превара,
 - 10) дужник је презадужен,
 - 11) у случају физичких лица: уколико је привредно друштво или самостална предузетничка радња у власништву дужника у статусу неизмирења обавеза, а дужник гарантује личном имовином за обавезе тог привредног друштва или самосталне предузетничке радње,
 - 12) блокада рачуна дужника извршена је континуирано у периоду дужем од 60 дана,
 - 13) ниво кредитног квалитета у другој банци и слично.
- (6) Приликом разматрања критеријума из става 3. тачка 3. овог члана банка разматра да ли је продала друге изложености истог лица уз значајан економски губитак, а потребно је прије свега анализирати разлоге због којих је извршена продаја, те у случајевима који нису повезани са кредитним ризиком (нпр. продаја због потребе за ликвидним средствима, промјене пословне стратегије банке или потребе усклађивања са регулаторним прописима у вези са ограничењима изложености) не треба сматрати да је наступио статус неизмирења обавеза, иако су изложености продате уз значајан економски губитак.
- Међутим, у случајевима у којима је до продаје дошло због погоршања кредитног квалитета изложености, а економски губитак је значајан, банка треба сматрати да је дошло до настанка статуса неизмирења обавеза за остале изложености банке према истом дужнику. При томе се економски губитак сматра значајним уколико је цијена по којој се изложеност продаје мања за више од 5% нето вриједности изложености (укључујући камате и накнаде).
- (7) Приликом разматрања критеријума из става 3. тачка 4. овог члана банка разматра да ли је модификација изложености која није у тренутку модификације била распоређена у ниво кредитног ризика 3 имала за резултат умањење финансијске обавезе дужника због значајног отписа или одгоде плаћања главнице, камата или накнада, те уколико утврди да је то умањење веће од 1%, сматра се да је наступио статус неизмирења обавеза.

При томе умањење финансијске обавезе (*Do*) рачуна се у складу са сљедећом формулом:

$$Do = \frac{NPV_0 - NPV_t}{NPV_0}$$

гдје је:

NPV₀ – нето садашња вриједност новчаних токова очекиваних на основу уговора прије његове модификације дисконтованих примјеном оригиналне ефективне каматне стопе,

NPV_t – нето садашња вриједност новчаних токова очекиваних на основу новог модификованог уговора дисконтованих примјеном оригиналне ефективне каматне стопе.

Међутим, банка треба да размотри постоје ли друге назнаке да је извјесно да дужник неће измирити обавезе према банци у потпуности и у случају да је умањење финансијске обавезе мање од 1%. При томе показатељи који могу указивати да је извјесно да дужник неће измирити обавезе према банци у потпуности укључују сљедеће:

- 1) велика једнократна отплата на крају периода предвиђеног планом отплате,
- 2) план отплате у којем се на почетку предвиђају знатно нижи износи плаћања,
- 3) дужи грејс период, узимајући у обзир намјену кредита,
- 4) изложености према дужнику су више пута реструктуриране у односу на иницијалну изложеност.

***POCI* имовина**

Члан 21.

- (1) *POCI* имовина представља изложеност за коју се у тренутку почетног признавања утврди да је њена вриједност умањена за кредитне губитке због постојања значајног кредитног ризика.
- (2) Банка је дужна да својим интерним актима дефинише критеријуме за утврђивање да ли се ради о *POCI* имовини из става 1. овог члана, при чему је банка дужна да размотри најмање сљедеће критеријуме:
 - 1) да ли се ради о изложености која је распоређена у ниво кредитног ризика 3 у складу са чланом 20. ове одлуке, а којој се врши значајна модификација у складу са Упутством,
 - 2) да ли се ради о финансијској имовини купљеној уз економски губитак (дисконт) већи од 5% нето књиговодствене вриједности, осим у случају да продавалац продаје финансијску имовину у случајевима који нису повезани са кредитним ризиком и
 - 3) да ли се ради о купљеној финансијској имовини или рефинансирању изложености (дјелимичној или потпуној) која је у другој банци била распоређена у ниво кредитног ризика 3.
- (3) Уколико је испуњен било који од критеријума из става 2. овог члана, сматра се да се ради о *POCI* имовини.
- (4) Изузетно, у случају спајања и припајања банака не примјењује се критеријум из става 2. овог члана у сврху утврђивања *POCI* имовине.
- (5) Изузетно, у случају куповине портфолија кредита не примјењује се критеријум из става 2. тачка 2. овог члана у сврху утврђивања *POCI* имовине, већ се врши процјена сваке појединачне партије и утврђује да ли се ради о *POCI* имовини у складу са ставом 2. тачка 3. овог члана.
- (6) При утврђивању статуса *POCI* имовине банка је дужна да исту посматра на нивоу појединачне изложености, а не на нивоу клијента.
- (7) Банка је дужна да у свом информационом систему омогући идентификацију изложености којима је додијељен статус *POCI* имовине, а који се задржава до потпуног измирења обавеза по основу те изложености.

Распоређивање изложености у ниже нивое кредитног ризика

Члан 22.

- (1) Изложености распоређене у ниво кредитног ризика 2 банка може распоредити у ниво кредитног ризика 1 само када су испуњени сљедећи услови:
 - 1) када су сви разлози који су указивали на значајно повећање кредитног ризика из члана 19. ове одлуке престали да постоје и

- 2) када је дужник током дефинисаног периода опоравка континуирано доказивао уредност у отплати, и то:
 1. за реструктуриране изложености које су у тренутку реструктурирања биле распоређене у ниво кредитног ризика 2 у току шест мјесеци од датума реструктурирања,
 2. за реструктуриране изложености које су у тренутку реструктурирања биле распоређене у ниво кредитног ризика 3 у току 24 мјесеца од датума распоређивања у ниво кредитног ризика 2. У супротном, банка је дужна реструктурирану изложеност поново распоредити у ниво кредитног ризика 3.
 3. за нереструктуриране изложености у току три мјесеца од датума када су престали сви разлози који указују на значајно повећање кредитног ризика.
- (2) Банка не може рекласификовати изложености из нивоа кредитног ризика 3 директно у ниво кредитног ризика 1.
- (3) Банка може рекласификовати изложености распоређене у ниво кредитног ризика 3 у ниво кредитног ризика 2 само када су испуњени сљедећи услови:
 - 1) када су сви услови из члана 20. ове одлуке престали да буду примјенљиви и
 - 2) када је дужник током дефинисаног периода опоравка континуирано доказивао уредност у отплати, и то:
 1. за реструктуриране изложености и РОСИ имовину у току 12 мјесеци од датума реструктурирања, односно приликом почетног признавања РОСИ имовине,
 2. за нереструктуриране изложености у току шест мјесеци од датума када је престало испуњавање услова из члана 20. ове одлуке.
- (4) За потребе примјене става 3. тачка 2. подтачка 1. овог члана сматра се да је испуњен услов за рекласификацију из нивоа кредитног ризика 3 у ниво кредитног ризика 2 уколико су испуњени и сљедећи додатни услови:
 - 1) дужник је током периода опоравка извршио отплату главнице (путем редовних плаћања) у износу који је једнак већем од сљедећа два износа: износу претходно доспјелих неизмирених обавеза (ако су исте постојале) или износу који је отписан,
 - 2) постоји уредност у отплати обавеза према банци по основу осталих изложености банке према том дужнику,
 - 3) банка нема било које друге додатне назнаке да дужник неће у потпуности измирити обавезе према банци.
- (5) Банка је дужна дефинисати јасне критеријуме и политике о томе када се може извршити рекласификација изложености из нивоа кредитног ризика 3 у ниво кредитног ризика 2, а при томе треба обухватити ситуације када се може сматрати да је побољшање финансијског стања дужника довољно да омогућује потпуну и правовремену отплату кредитних обавеза. Банка треба пратити ефикасност усвојених политика, а нарочито анализирати промјене статуса дужника, утицај усвојених политика на стопе опоравка изложености у статусу неизмирења обавеза и утицај усвојених политика на појаву вишеструких статуса неизмирења обавеза. При томе се очекује да банка има мали број случајева код којих ће наступити статус неизмирења обавеза поново након рекласификације. Уколико то није случај, банка треба преиспитати своје политике рекласификације изложености и утврдити дуже рокове опоравка у односу на минималне прописане рокове у ставу 3. овог члана.
- (6) За потребе примјене ст. 1, 3. и 4. овог члана сматра се да постоји уредност у отплати уколико дужник не касни са отплатом 30 и више дана у материјално значајном износу у току дефинисаног периода опоравка.
- (7) У случају да је утврђен грејс период / мораториј код реструктурираних изложености, тај период не улази у посматрани период опоравка, односно период опоравка почиње од краја грејс периода / мораторија.

3.1. Минималне стопе очекиваних кредитних губитака

Минималне стопе очекиваних кредитних губитака за ниво кредитног ризика 1

Члан 23.

- (1) Банка је дужна да за изложености распоређене у ниво кредитног ризика 1 утврди и књиговодствено евидентира очекиване кредитне губитке најмање у износима како слиједи:
 - 1) за изложености са ниским ризиком из члана 18. став 2. ове одлуке – 0,1% изложености,
 - 2) за изложености према централним владама и централним банкама изван Босне и Херцеговине за које постоји кредитна процјена признате вањске институције за процјену кредитног рејтинга која се у складу са чланом 69. Одлуке о израчунавању капитала банака распоређује у степен кредитног квалитета 3 и 4 – 0,1% изложености,
 - 3) за изложености према банкама и другим субјектима финансијског сектора за које постоји кредитна процјена признате вањске институције за процјену кредитног рејтинга која се у складу са чланом 69. Одлуке о израчунавању капитала банака распоређује у степен кредитног квалитета 1, 2 или 3 – 0,1% изложености,
 - 4) за остале изложености – 0,5% изложености.
- (2) Изузетно од става 1. тачка 4. овог члана, уколико банка нема адекватну временску серију, количину и/или квалитет релевантних историјских података, те није у могућности да утврди вриједност *PD* параметра коришћењем свог модела на адекватан и документован начин, банка не може утврдити очекивани кредитни губитак за остале изложености распоређене у ниво кредитног ризика 1 у износу мањем од 1% изложености.
- (3) Изузетно од става 1. тачка 4. овог члана очекивани кредитни губитак за изложености у облику готовине у благајни и трезору банке износи 0% уколико су испуњени захтјеви у вези са заштитом имовине прописани подзаконским прописом којим се регулише систем унутрашњих контрола у банци.
- (4) Ако банка у складу са својом интерном методологијом утврди износ очекиваних кредитних губитака већи од оних који произилазе из одредаба овог члана, дужна је примијенити тако утврђен већи износ.

Минималне стопе очекиваних кредитних губитака за ниво кредитног ризика 2

Члан 24.

- (1) Банка је дужна да за изложености распоређене у ниво кредитног ризика 2 утврди и књиговодствено евидентира очекиване кредитне губитке у износу већем од два наведена:
 - 1) 5% изложености,
 - 2) износа утврђеног у складу са интерном методологијом банке.
- (2) Изузетно од става 1. тачка 1. овог члана, уколико банка нема адекватну временску серију, количину и/или квалитет релевантних историјских података, те није у могућности да утврди вриједност *PD* параметра коришћењем свог модела на адекватан и документован начин, банка не може утврдити очекивани кредитни губитак за изложености распоређене у ниво кредитног ризика 2 у износу мањем од 8% изложености.

Минималне стопе очекиваних кредитних губитака за ниво кредитног ризика 3

Члан 25.

- (1) Банка је дужна да за изложености распоређене у ниво кредитног ризика 3 утврди и књиговодствено евидентира очекиване кредитне губитке најмање у износима дефинисаним у Табели 1 или Табели 2 из овог члана.

Табела 1. Минималне стопе очекиваних кредитних губитака за изложености обезбијеђене прихватљивим колатералом

Р. бр.	Дани кашњења	Минимални очекивани кредитни губитак
1.	до 180 дана	15%
2.	од 181 до 270 дана	25%
3.	од 271 до 365 дана	40%
4.	од 366 до 730 дана	60%
5.	од 731 до 1460 дана	80%
6.	преко 1460 дана	100%

Табела 2. Минималне стопе очекиваних кредитних губитака за изложености које нису обезбијеђене прихватљивим колатералом

Р. бр.	Дани кашњења	Минимални очекивани кредитни губитак
1.	до 180 дана	15%
2.	од 181 до 270 дана	45%
3.	од 271 до 365 дана	75%
4.	од 366 до 456 дана	85%
5.	преко 456 дана	100%

- (2) За потребе примјене става 1. овог члана банка утврђивање минималних очекиваних кредитних губитака врши у складу са дијаграмом у наставку:

Изложеност која није обезбијеђена прихватљивим колатералом		Очекивани губици у складу са Табелом 2 овог члана
Изложеност која је дјелимично обезбијеђена прихватљивим колатералом	Необезбијеђени дио	
	Изложеност која је у цијелости обезбијеђена прихватљивим колатералом	

- (3) Изузетно од става 1. овог члана, уколико је банка предузела одговарајуће правне радње и може документовати извјесност наплате из прихватљивог колатерала у наредне три године, повећање нивоа очекиваних кредитних губитака није дужна вршити изнад 80% изложености. При томе процјена будућих новчаних токова из прихватљивог колатерала сведених на садашњу вриједност мора бити већа од 20% тог потраживања.
- У случају да банка не наплати потраживања у наведеном периоду од три године, дужна је књиговодствено евидентирати очекиване кредитне губитке у износу од 100% изложености.
- (4) У случају реструктурираних изложености из члана 22. став 3. тачка 2. подтачка 1. ове одлуке, банка ће свих 12 мјесеци периода опоравка задржати очекиване кредитне губитке на нивоу покривености који је био формиран на датум одобрења реструктуре, а који не може бити нижи од 15% изложености.
- (5) Банка је дужна да за трећу и сваку наредну реструктуру раније реструктуриране изложености која је у тренутку реструктуре била распоређена у ниво кредитног ризика 3 или *POCI* имовине утврди и књиговодствено евидентира очекиване кредитне губитке у износу од 100% изложености, осим у случајевима када су испуњени услови из става 3. овог члана.
- (6) Изузетно од става 1. овог члана, банка је дужна да за изложености које се односе на случајеве када дужник није извршио своју обавезу према банци најкасније у року од 60 дана од дана када

је извршен протест по основу претходно издате гаранције, утврди и књиговодствено евидентира очекивани кредитни губитак у износу од 100%, осим у случајевима када су испуњени услови из става 3. овог члана.

- (7) Ако банка у складу са својом интерном методологијом утврди износ очекиваних кредитних губитака већи од оних који произилазе из одредаба овог члана, дужна је примијенити тако утврђен већи износ.
- (8) За изложености дефинисане чланом 2. став 1. тачка 2. ове одлуке сматра се да постоји неизвјесност наплате каматних прихода, те се одгађа признавање тих прихода у билансу успјеха до њихове наплате. Та потраживања по основу камата банка евидентно води до њихове наплате.

**Минималне стопе очекиваних кредитних губитака за
потраживања од купаца, потраживања по основу факторинга и
финансијског лизинга и остала потраживања
Члан 26.**

- (1) Банка је дужна да стопе очекиваних кредитних губитака за потраживања од купаца, потраживања по основу факторинга и финансијског лизинга, те осталих потраживања утврди најмање у износима како је наведено у Табели 3 из овог члана.

Табела 3. Минималне стопе очекиваних кредитних губитака

Р. бр.	Дани кашњења	Минимални очекивани кредитни губитак
1.	нема кашњења у материјално значајном износу	0,5%
2.	до 30 дана	2%
3.	од 31 до 60 дана	5%
4.	од 61 до 90 дана	10%
5.	од 91 до 120 дана	15%
6.	од 121 до 180 дана	50%
7.	од 181 до 365 дана	75%
8.	преко 365 дана	100%

- (2) Приликом утврђивања броја дана кашњења за потраживања из става 1. овог члана банка узима у обзир кашњење у отплати обавеза према банци у материјално значајном износу.
- (3) Ако банка у складу са својом интерном методологијом утврди износ очекиваних кредитних губитака већи од оних који произилазе из одредаба овог члана, дужна је примијенити тако утврђен већи износ.

**Утврђивање очекиваних кредитних губитака
приликом преласка у више нивое кредитног ризика
Члан 27.**

За изложености које су распоређене у виши ниво кредитног ризика минимална стопа очекиваних кредитних губитака већа је од сљедеће двије:

- 1) раније утврђеног очекиваног кредитног губитка који је за њих евидентиран док су изложености биле распоређене у нижи ниво кредитног ризика,
- 2) прописаног минимума очекиваних кредитних губитака за виши ниво кредитног ризика у који је изложеност распоређена на извјештајни датум.

4. Прихватљив колатерал и управљање колатералом

Прихватљив колатерал

Члан 28.

Прихватљивим колатералом за потребе ове одлуке и утврђивања очекиваних кредитних губитака сматрају се само:

- 1) некретнине (укључујући земљиште) и покретна имовина наведена у Табели 4 из члана 29. ове одлуке, под условом да испуњава све услове из чл. 29. и 30. ове одлуке,
- 2) остали прихватљиви колатерали из члана 31. ове одлуке.

Некретнине и покретна имовина

Члан 29.

- (1) Врсте прихватљивог колатерала у облику некретнина и покретне имовине наведене су у Табели 4 из овог члана.
- (2) Некретнина се може сматрати прихватљивим колатералом само ако су испуњени сљедећи услови:
 - 1) банка располаже цјелокупном потребном документацијом из које је видљиво да је та некретнина ефикасан и примјерен секундарни извор наплате, тј. ако постоје докази да је та имовина утржива,
 - 2) извршен је упис хипотеке првог реда у земљишним књигама и другим регистрима у корист банке или постоји *pari passu* статус првог реда са другим хипотекарним повјериоцима. Колатерал се сматра прихватљивим у случају да је иста банка уписана као хипотекарни повјерилац првог и вишег реда. Такође, колатерал се сматра прихватљивим у случају да је могуће документовати да су обавезе хипотекарног повјериоца првог реда уредно измирене, али да није завршен поступак формално-правног брисања терета над хипотеком,
 - 3) банка има успостављене ефикасне поступке за провјеру правне ваљаности хипотеке над предметном некретнином,
 - 4) банка је обезбиједила процјену тржишне вриједности некретнине у складу са одредбама члана 30. ове одлуке.
- (3) Покретна имовина може се сматрати прихватљивим колатералом само ако су испуњени сљедећи услови:
 - 1) банка располаже цјелокупном потребном документацијом из које је видљиво да је та покретна имовина ефикасан и примјерен секундарни извор наплате, тј. ако постоје докази да је та имовина утржива,
 - 2) извршен је упис залога у регистар заложних права над покретном имовином код институције надлежне за вођење тог регистра,
 - 3) банка има успостављене ефикасне поступке за провјеру правне ваљаности залога над предметном покретном имовином,
 - 4) банка има могућност да на захтјев изврши мониторинг колатерала,
 - 5) доступна је тржишна цијена покретне имовине,
 - 6) банка је обезбиједила процјену тржишне вриједности покретне имовине у складу са одредбама члана 30. ове одлуке.
- (4) Приликом процјене будућих новчаних токова по основу наплате од некретнине и покретне имовине банка примјењује одговарајуће корективне факторе и одговарајући интерно процијењени рок наплате. Корективни фактори и рок наплате треба да уважавају праксу банке и досадашње искуство код наплате, услове у привредном и правном окружењу у којем банка послује, те одговарајуће карактеристике колатерала, па је потребно уважити чињеницу да различите врсте колатерала одражавају различиту врсту ризика (нпр. утврдити различите корективне факторе и рокове наплате узимајући у обзир локацију колатерала када је у питању некретнина или специфичност намјене грађевинско-производних машина када је у питању покретна имовина и слично).

При томе банка не може користити корективне факторе који су мањи од минималних фактора утврђених у Табели 4 из овог члана, а примјењују се на посљедњу ажурирану процијењену вриједност колатерала.

Табела 4. Врсте прихватљивог колатерала у облику некретнина и покретне имовине и минимални корективни фактори за те колатерале

Р. бр.	Врста прихватљивог колатерала	Корективни фактор (%)
1.	Стамбене некретнине – стан	20
2.	Стамбене некретнине – кућа	30
3.	Стамбене некретнине – остале некретнине које се не користе у стамбене сврхе (викендице, апартмани и слично)	40
4.	Пословне некретнине – пословни простор	40
5.	Пословне некретнине – складишно-индустријски објекти (фабрике, складишта, пољопривредни објекти и слично)	50
6.	Пословне некретнине – услужни објекти (хотели и слично)	40
7.	Грађевинско земљиште	40
8.	Пољопривредно земљиште	50
9.	Покретна имовина – грађевинско-производне машине које се користе за специфичну намјену	90
10.	Покретна имовина – грађевинско-производне машине које могу имати ширу намјену	70
11.	Покретна имовина – путничка возила	60
12.	Покретна имовина – теретна возила	70

- (5) Банка најмање једном годишње врши провјеру адекватности претпоставки о иницијално утврђеном року наплате, те исте коригује ако је потребно.
- (6) Уколико банка не располаже полисом осигурања валидном у сваком тренутку трајања уговорног односа и која је винкулирана у корист банке, корективни фактори из Табеле 4 увећавају се за 10 процентих поена.

Процјена тржишне вриједности некретнина и покретне имовине

Члан 30.

- (1) Банка је дужна усвојити политике и процедуре за процјену тржишне вриједности некретнина и покретне имовине која служи као колатерал, дужна их је разматрати најмање једном годишње, те по потреби вршити њихово прилагођавање.
- (2) Банка је дужна интерним актима дефинисати услове и критеријуме које мора испунити независни процјенитељ да би могао вршити процјену тржишне вриједности некретнина и покретне имовине, те утврдити листу независних процјенитеља чије процјене користи. Листу независних процјенитеља банка континуирано ажурира након проведених провјера квалитета процјена тржишне вриједности некретнина и покретне имовине извршених од стране тих процјенитеља.
- (3) С циљем процјене адекватности успостављених политика и процедура за процјену тржишне вриједности некретнина и покретне имовине, банка је дужна успоставити адекватне и ефикасне процедуре за провјеру квалитета процјена тржишне вриједности некретнина и покретне имовине извршених од стране независних процјенитеља.
- (4) За вријеме трајања уговорног односа банка је дужна континуирано пратити тржишну вриједност некретнина које служе као колатерал за њене изложености (кроз редовни мониторинг колатерала у складу са интерним актима банке), и то за пословне некретнине најмање једном годишње, а за стамбене некретнине једном у три године.

Банка је дужна пратити вриједност некретнина и чешће ако су тржишни услови подложни значајнијим промјенама. Ако банка на основу праћења утврди да би могло доћи до значајног смањења тржишне вриједности некретнина у односу на уобичајене тржишне цијене, дужна је од независног процјенитеља одмах затражити провођење поновне процјене њихове тржишне вриједности.

За изложености које износе више од 5% признатог капитала банке или једног милиона КМ (у зависности од тога шта је ниже) банка је дужна обезбиједити да независни процјенитељ проводи накнадну поновну процјену тржишне вриједности некретнине најмање сваке три године.

- (5) Банка је дужна интерним актима дефинисати минимални садржај извјештаја о процјени тржишне вриједности некретнина, документовање кориштених извора података и претпоставки, те начин процјене тржишне вриједности некретнина и утврдити критеријуме за примјену различитих метода процјене (тржишна, приходовна и трошковна), уважавајући врсту некретнине која се процјењује, при чему би трошковна метода била прихватљива у изузетним случајевима.
- (6) За вријеме трајања уговорног односа банка је дужна континуирано пратити тржишну вриједност покретне имовине која служи као колатерал за њене изложености.
- (7) Банка је дужна обезбиједити да независни процјенитељ проведе процјену тржишне вриједности покретне имовине сваке треће године уколико је њена вриједност приликом одобравања изложености била већа од 500.000 КМ.
- (8) Документација у вези са некретнинама и покретном имовином која служи као колатерал и коју је банка дужна имати у кредитном досијеу прописује се одлуком којом се регулише документованост кредитних активности банака.
- (9) Агенција може посебним упутством прописати детаљније захтјеве у вези са процјеном тржишне вриједности некретнина и покретне имовине.

Остали прихватљиви колатерали

Члан 31.

- (1) Осталим прихватљивим колатералом сматрају се:
 - 1) дужничке хартије од вриједности издате од стране Савјета министара Босне и Херцеговине, Владе Републике Српске, Владе Федерације Босне и Херцеговине и Владе Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине,
 - 2) дужничке хартије од вриједности издате од стране централних влада или централних банака које имају кредитну процјену признате вањске институције за процјену кредитног рејтинга која се у складу са чланом 69. Одлуке о израчунавању капитала банака распоређује у степен кредитног квалитета 4 или бољи,
 - 3) дужничке хартије од вриједности издате од стране мултилатералних развојних банака из члана 53. став. 2. Одлуке о израчунавању капитала банака,
 - 4) дужничке хартије од вриједности издате од стране међународних организација из члана 54. Одлуке о израчунавању капитала банака,
 - 5) дужничке хартије од вриједности издате од стране банака, инвестиционих друштава, регионалних влада и локалних власти, субјеката јавног сектора и мултилатералних развојних банака (које нису обухваћене тачком 3. овог става) и осталих субјеката који имају кредитну процјену признате вањске институције за процјену кредитног рејтинга која се у складу са чланом 69. Одлуке о израчунавању капитала банака распоређује у степен кредитног квалитета 3 или бољи,
 - 6) дужничке хартије од вриједности издате од стране банака и регионалних влада и локалних власти које немају процјену признате вањске институције за процјену кредитног рејтинга, уколико емитенти тих хартија од вриједности котирају на признатој берзи из Прилога III Одлуке о израчунавању капитала банака,
 - 7) залог на монетарном злату,
 - 8) акције или конвертибилне обвезнице укључене у главни берзански индекс,

- 9) гаранције и контрагаранције плативе на први позив издате од стране субјеката наведених у т. 1–6. овог става.
- (2) Колатерали из става 1. овог члана морају испунити сљедеће додатне услове:
 - 1) приликом процјене будућих новчаних токова по основу наплате из хартија од вриједности банка је дужна примијенити одговарајуће корективне факторе у односу на тржишну цијену узимајући у обзир количину и учесталост трговања тим хартијама од вриједности, досадашње искуство у наплати, услове у економском и правном окружењу емитента, те одговарајућа обиљежја хартија од вриједности. Банка је дужна у својим интерним политикама и процедурама дефинисати одговарајуће корективне факторе, те исте досљедно примјењивати. При томе банка не може утврдити корективни фактор мањи од 10% за хартије од вриједности из става 1. т. 1–4. овог члана које користи као колатерал, нити може утврдити корективни фактор мањи од 20% за остале хартије од вриједности.
 - 2) уколико постоји неусклађеност између доспијећа изложености и доспијећа осталог прихватљивог колатерала, остали прихватљиви колатерал признаје се приликом утврђивања очекиваних кредитних губитака само у случају ако је његово доспијеће једнако или дуже од доспијећа изложености.
 - 3) гаранције и контрагаранције треба да испуњавају услове и захтјеве из чл. 84–86. Одлуке о израчунавању капитала банака.

5. Рачуноводствени третман материјалне имовине стечене у поступку наплате потраживања

Рачуноводствени третман

Члан 32.

- (1) Рачуноводствени третман материјалне имовине коју је банка примила као потпуну или дјелимичну отплату потраживања (у даљем тексту: стечена материјална имовина) зависи од намјере надлежних органа банке о даљем поступању са том имовином.
- (2) Банка стечену материјалну имовину признаје у својим финансијским извјештајима када надлежни суд донесе Рјешење о досуди или други еквивалентан документ, те исто постане правоснажно или на датум када стекне имовину вансудском нагодбом.
- (3) У случају да банка стечену материјалну имовину нема намјеру користити у властите сврхе, исту је приликом почетног признавања дужна евидентирати по нижој од сљедећих вриједности:
 - 1) Износа нето књиговодствене вриједности потраживања банке. У случају да је висина књиговодствено евидентираних очекиваних кредитних губитака једнака висини потраживања, банка ће стечену материјалну имовину евидентирати по техничкој вриједности у износу од 1 КМ.
 - 2) Процијењеној фер вриједности од стране независног процјенитеља умањеној за очекиване трошкове продаје. Трошкови продаје јесу трошкови који су директно повезани са продајом као, нпр., трошкови нотара, порез, судске таксе и слично.
- (4) Банка нити у једном случају не смије исказивати приход ни по каквом основу приликом стицања материјалне имовине коју је примила као потпуну или дјелимичну отплату дугова све до њене продаје.
- (5) У случају да банка стечену материјалну имовину нема намјеру користити у властите сврхе, дужна је да, у складу са својим интерним актима, донесе одлуку и одговарајући план о продаји и проводи активну политику продаје те имовине.
- (6) Управа банке дужна је, минимално квартално, извијестити надзорни одбор о обиму и врсти стечене материјалне имовине, као и предузетим активностима на продаји, односно испуњењу плана продаје из претходног става овог члана.
- (7) Банка је дужна вршити накнадну процјену стечене материјалне имовине од стране независног процјенитеља у складу са интерним актима банке, те о истој водити одговарајућу

ванбилансн/помоћну евиденцију, осим у случајевима када њена евидентирана вриједност износи 1 КМ.

- (8) У случају да банка не прода стечену материјалну имовину у року од три године од датума почетног признавања исте у књигама банке, дужна је њену вриједност свести на 1 КМ.
- (9) У случају да банка не прода стечену материјалну имовину која је евидентирана у књигама банке прије 01.01.2019. године, дужна је вриједност исте свести на 1 КМ у року од двије године од дана почетка примјене ове одлуке. За материјалну имовину стечену након 01.01.2019. године примјењује се став 8. овог члана.

6. Извјештавање Агенције и прелазне и завршне одредбе

Извјештавање Агенције

Члан 33.

- (1) Банка је дужна извјештавати Агенцију о изложеностима распоређеним у нивое кредитног ризика у складу са одредбама ове одлуке.
- (2) Извјештаје из става 1. овог члана банка је дужна достављати у облику, на начин и у роковима прописаним Одлуком о облику и садржају извјештаја које банке достављају Агенцији за банкарство Републике Српске.

Прелазне и завршне одредбе

Члан 34.

- (1) Ова одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Српске“, а примјењује се од 01.01.2020. године.
- (2) Члан 25. став 5. примјењује се за изложености које су реструктуриране након 01.01.2018. године.
- (3) Банка је дужна обрачунати ефекте примјене ове одлуке са стањем на дан 31.12.2019. године, односно почетним стањем на дан 01.01.2020. године, евидентирати их на рачунима капитала и исказати у редовном основном капиталу. Ефекти прве примјене представљају разлику између очекиваних кредитних губитака утврђених у складу са одредбама ове одлуке и оних које је банка утврдила и књиговодствено евидентирала у складу са својом интерном методологијом, а у случају када су тако утврђени очекивани кредитни губици мањи. Банка је дужна да ефекте израчуна за сваку појединачну изложеност.
- (4) Даном почетка примјене ове одлуке престаје да важи:
 - 1) Одлука о минималним стандардима за управљање кредитним ризиком и класификацију aktive банака („Службени гласник Републике Српске“, број 49/13, 01/15 и 117/17),
 - 2) Упутство о измијењеном начину формирања, евидентирања и извјештајног исказивања резерви за кредитне губитке број 01-Д-1/11 од 11.01.2011. године и Измјене Упутства о измијењеном начину формирања, евидентирања и извјештајног исказивања резерви за кредитне губитке број 01-Д-3/14 од 04.02.2014. године.
- (5) Директор Агенције доноси Упутство за класификацију и вредновање финансијске активе, којим се детаљније дефинишу поједине одредбе ове одлуке.

Број: УО-84/19

Датум: 28.05.2019. год.

